

IRENE MUÑOZ I PAIRET

Universitat de Girona

JOAN MARAGALL I VÍCTOR CATALÀ, DES DEL SEU EPISTOLARI (1902-1911)

Resum:

La intenció d'aquest article és analitzar la correspondència que Joan Maragall i Víctor Català van mantenir entre el 1902 i el 1911: per quin motiu s'inicia aquest epistolari, quin és el tema principal de les cartes, el mestratge de Maragall, com a crític i poeta, en l'escriptora; el posicionament estètic totalment diferent d'aquests escriptors davant l'obra literària.

Paraules clau: Joan Maragall — Víctor Català — Caterina Albert — Epistolari

Abstract:

This article wants to analyze the letters between Joan Maragall and Víctor Català during ten years, 1902-1911: what is the reason of these letters, what is the main issue of the letters, the mastery of Maragall, as a critic and poet, in the writer; how these writers see the literary work in a different way.

Key words: Joan Maragall — Víctor Català — Caterina Albert — Letters

Només havíem parlat una vegada, però ens havíem escrit molt. Quin home! Quin artista tan pur! La seva obra m'ha emocionat sempre. Obrir un llibre seu, a l'atzar, i llegir les seves paraules em fa una impressió inefable.¹

Abans de la correspondència (1901)

La correspondència entre Joan Maragall i Víctor Català² s'inicia el 16 de novembre de 1902 amb una carta de l'escriptora, amb motiu de la crítica que Maragall havia publicat sobre els *Drames rurals* en el

¹ Tomàs GARCÉS, «Conversa amb Víctor Català», *Revista de Catalunya*, núm. 26, agost de 1926, p. 131-132.

² Les cartes que Joan Maragall va enviar a Víctor Català són vint-i-dues. No s'han pogut localitzar els manuscrits originals ni a l'Arxiu Museu Víctor Català de l'Escala ni a l'Arxiu Joan Maragall de Sant Gervasi. Els fragments transcrits procedeixen de: J. MARAGALL, *Obres Completes*, vol. I (*Obra catalana*), Barcelona, Editorial Selecta, 1960, p. 938-954. D'ara endavant aquesta edició se citarà només amb l'acrònim OC I (i OC II en el cas de l'*Obra castellana*) seguit del número de pàgina corresponent. Les cartes de Caterina Albert a Joan Maragall són vint-i-sis, segons la digitalització de l'AJM. A les *Obres Completes* de l'escriptora, però, només en consten vint-i-quatre. La primera lletra que adreça al poeta, datada el 21 de novembre de 1902 i en castellà, no hi és. I la carta datada el 22 de gener de 1903, conservada fragmentàriament a l'AJM, tampoc no hi consta. Els manuscrits originals es conserven a l'AJM. Els fragments transcrits són de les *Obres Completes* de Víctor Català, Barcelona, Editorial Selecta, 1972, p. 1784-1809. Cal remarcar els estudis publicats fins ara sobre l'epistolari entre Joan Maragall i Víctor Català: Jaume COMELLAS, «Correspondència Víctor Català-Joan Maragall. Mirall d'una relació il·luminadora de realitats importants», dins Enric PRAT i Pep VILA (eds.), *II Jornades d'estudi «Vida i obra de Caterina Albert i Paradís (Víctor Català), 1869-1966»*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002, p. 171-201; Ignasi MORETA, «Notes sobre l'Epistolari Caterina Albert-Joan Maragall», dins Marta PESSARRODONA (coord.), *Caterina Albert. Cent anys de la publicació de «Solitud»*, Barcelona, Residència d'Investigadors CSIC – Generalitat de Catalunya, 2007, p. 60-84.

Diario de Barcelona.³ A propòsit del primer recull de contes, Víctor Català també inicia correspondència amb Francesc Matheu i Narcís Oller. S'hi adrecen per felicitar-la pel volum, a diferència de Maragall. Joan Maragall, Francesc Matheu i Narcís Oller seran els seus referents, els seus «mestres». Així ho expressava a Lluís Permanyer en el qüestionari Marcel Proust el 1963. Deia: «¿Mis héroes de la vida real? Narciso Oller, Francisco Mateu, Juan Maragall y Octavio Saltor». I pel que fa als poetes predilectes, assenyalava: «Verdaguer, Maragall, Sagarra, Carner...».⁴

Abans de la crítica de *Drames rurals*, Maragall n'havia publicat una altra sobre el poemari *El cant dels mesos*, el primer llibre de Víctor Català, en el *Diario de Barcelona*. Era una crítica elogiosa, en general, amb només algunes consideracions. Coincidia en l'estètica literària de l'escriptora respecte a la poesia, però no pel que fa a la narrativa. Sobre la poesia, va dir:

El nombre de su autor es, según se lee en la cubierta, Víctor Catalá; nombre desconocido hasta ahora, que sepamos, en nuestra literatura. Y, sin embargo, no se trata seguramente de un principiante; sino de algun ya reputado autor que ha querido ocultarse ahora bajo tal pseudónimo, ó bien de un poeta que ha aguardado sabiamente la madurez de su inspiracion para mostrarse.

En este último caso aplaudimos sinceramente su conciencia artística, que debiera ser imitada por tantos que, en vez de tomar el arte en serio, se apresuran á reunir impresas por pueril vanidad obras prematuras y absolutamente impersonales, de cuya publicacion han de arrepentirse un dia, tanto mas cuanto mayor sea la gloria que alcancen con obras de verdadero significado.⁵

Realment són significatives les paraules de Maragall. Considera que Víctor Català deu haver publicat altres llibres, per la seva vàlua literària, entre els quals *El cant dels mesos*, que va tenir una escassa recepció a la premsa, ja en aquell moment era encara un autor desconegut.

Joventut, la revista que va donar a conèixer l'escriptora, pràcticament no se'n va fer ressò, del poemari. Únicament va publicar una petita nota, signada amb la lletra V. (suposem que de Lluís Via), que deia: «Aplech de dotze poesias, corresponents á cada un dels mesos del any, recomanables si no's notés massa en l'autor la influencia d'algún altre poeta reputat y modernissim. Forma un elegant tomet imprés á L'Avenç».⁶ I el poeta reputat a qui la revista feia referència és Joan Maragall. A Víctor Català no li va agradar aquesta nota i va enviar-hi la que seria la seva primera col·laboració a la revista, el poema «L'oca blanca», dedicat «Al gran poeta catalá J. Maragall».⁷

El 1901, encara abans de l'inici de la correspondència, Joan Maragall va publicar les «Vistas al mar», dedicades a Víctor Català, a *Joventut*.⁸ I l'autora, un altre poema, amb el mateix títol, un mes després.⁹ En aquells moments, es donen mostres mútues de la seva afinitat estètica en la poesia.

3 J. MARAGALL, «Un libro fuerte e incompleto», *Diario de Barcelona*, 13 de novembre de 1902.

4 Lluís PERMANYER, «Victor Catala a través del cuestionario Marcel Proust», *Destino*, núm. 1326, 5 de gener de 1963, p. 41.

5 J. MARAGALL, «Poesía catalana», *Diario de Barcelona*, núm. 31, 31 de gener de 1901, p. 1426-1427.

6 V. «El Cant dels mesos, per Víctor Català», *Joventut*, núm. 49, 17 de gener de 1901, p. 69.

7 VÍCTOR CATALÀ, «L'oca blanca», *Joventut*, núm. 58, 21 de març de 1901, p. 209.

8 J. MARAGALL, «Vistas al mar», *Joventut*, núm. 70, 13 de juny de 1901, p. 405.

9 V. CATALÀ, «Vistas al mar», *Joventut*, núm. 75, 18 de juliol de 1901, p. 485.

L'inici de la correspondència (1902)

La tardor de 1902, quan Víctor Català publica *Dramas rurals*, una de les ressenyes més crítiques sobre el recull de contes és la de Joan Maragall en el *Diario de Barcelona*. Deia que l'escriptora no retratava la vida en la seva totalitat i que, per tant, no era creïble:

Dramas Rurals, de Víctor Català, es un libro fuerte é incompleto como toda obra artística que está directamente inspirada en una visión parcial de la realidad viviente. En este libro la vida del campo y de sus gentes está hondamente sentida; pero en la confección del mismo ha presidido un propósito: el de revelar sólo lo duro, lo acerbo, lo horrible, lo lastimoso ó repugnante de la simplicidad campesina.¹⁰

Només tres dies després de l'aparició d'aquesta crítica, el 16 de novembre de 1902, Víctor Català escriu a Joan Maragall la primera carta d'una correspondència que s'allargarà fins al 1911 –tot i que, a partir de 1903, amb intermitències i pauses. Inicia la relació epistolar amb el poeta dolguda, en certa manera, per les paraules que ha dedicat al seu llibre i vol explicar-li per què té aquest posicionament a l'hora de retratar la vida humana. Al mateix temps també es mostra agraïda, amb molt de respecte i admiració, perquè el considera un «Mestre»:

Fruit espontani de mon temperament i de les impressions rebudes en un ambient determinat, no em vaig creure amb dret de traure-li, abans d'oferir-lo al públic, l'aspra escorça que per a mi constituïa son caràcter. M'hauria semblat que la realitat de mos models i ma sinceritat mateixa havien de fer-me retrets. Prou hi trobava, com vós apunteu, notes alegres i pures en l'harmonia de la vida camperola, però no m'hauria atrevit a barrejar-les a les tristes per a no llevar an aquestes sa gravetat.¹¹

La sinceritat és sempre la justificació estètica de Víctor Català: el verisme. Com diu Jordi Castellanos, el verisme és:

[...] una de les primeres formulacions estètiques clarament definibles com a derivades del Modernisme (potser la més essencial), l'exigència d'afinitat emotiva «que identifiqui l'artista amb el tema de la seva predilecció» com a via de relació i, doncs, de coneixement, de «percepció de la vida interior de les coses, *vita rerum*», com escriu Casellas referint-se al pla analògic amb què l'artista veu el món, que ultrapassa l'anàlisi científica. A més, un tal principi deixa ben establerta la distinció entre el temperament individual del creador i la realitat. És una via oberta de ruptura amb les concepcions filosòfiques positivistes en què s'havia fonamentat el Naturalisme, per bé que en els primers noranta s'utilitza per atacar l'art acadèmic o el retoricisme literari, i en els primers anys de segle, l'esnobisme mimètic (depèn, és clar, de les mans que l'utilitzin).¹²

10 J. MARAGALL, ««Un libro fuerte e incompleto», op. cit. Reproduït dins Fèlix CLOS (ed.): *Judicis crítics referents a l'obra «Dramas rurals» de Víctor Català*, Barcelona, Tipografia de l'Avenç, 1903, i també dins OC II, p. 197.

11 Carta de Caterina Albert a Joan Maragall del 16 de novembre de 1902, dins V. CATALÀ, *Obres Completes*, Barcelona, Selecta, 1972, p. 1785.

12 Jordi CASTELLANOS, «Víctor Català i el Modernisme», dins Enric PRAT i Pep VILA (eds.), *Actes de les Primeres Jornades d'Estudi sobre la Vida i l'Obra de Caterina Albert i Paradís, «Víctor Català»*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993, p. 24-25.

A la mateixa carta, una vegada més, diu que ha actuat moguda per la «sinceritat» i l'«emoció», i promet a Maragall un llibre més afí al seu «gust». Després, n'hi adreça una altra, en castellà, molt més freda, datada el 21 de novembre de 1902.¹³ Aquesta missiva, que no ha estat publicada mai a les *Obres Completes* de Víctor Català, va disgustar Maragall. Va tardar un mes a respondre i quan ho va fer va recordar a l'escriptora que sempre s'havien mostrat afecte a través de la seva poesia. En aquesta carta, Maragall li aconsella de no preocupar-se d'aconseguir un resultat a través de la composició de la seva obra, sinó a través de la *intensificació de la vivència*.¹⁴ Concretament, el 20 de desembre de 1902, a la primera carta que li dirigeix, li confessa: «Ara jo com amic li repeteixo lo que li va dir el *crític* del *Diario*: que intensifiqui, que es despreocupi de la composició i de l'efecte, que no pensi sinó en parlar de viu en viu».¹⁵

El pseudònim, l'escriptora

El 23 de desembre de 1902, per primera vegada, Víctor Català es treu la màscara davant del poeta i signa com a Caterina Albert. De totes les cartes, només n'hi ha dues que firma com a Caterina Albert, la del 23 de desembre de 1902, quan es dona a conèixer a Maragall, i la del 23 de maig de 1906, poc després d'haver-lo vist per primera vegada, i d'haver rebut *Enllà*, amb la dedicatòria del poeta: «Á Víctor Català afectuosament. Joan Maragall».¹⁶ També li confessa, igual que farà amb Narcís Oller, que no se sent amb la mateixa força a l'hora d'escriure, ara, quan el públic sap que darrere Víctor Català hi ha una escriptora. Li diu:

No havent volgut callar les poques persones que estaven enterades al principi, he quedat en descobert –amb moltíssim disgust de ma part–, i compto que tot lo renou que han mogut los *Drames rurals* no es deu a altra cosa que a la trista casualitat d'ésser escrits per una dona, en aquesta terra, en què és més deshonrós per una dona escriure que fer altres disbarats.¹⁷

Joan Maragall, pel que fa a la descoberta del pseudònim, li respon que un escriptor amb «potència artística», amb «geni», com ella, no ha de tenir por de res. El 29 de desembre de 1902 li diu:

13 La publica I. MORETA, «Notes sobre l'Epistolari Caterina Albert-Joan Maragall», *op. cit.*, p. 71.

14 J. CASTELLANOS, *op. cit.*, p. 25.

15 Carta de Joan Maragall a Víctor Català, del 20 de desembre de 1902, dins OC I, p. 938.

16 El volum de J. MARAGALL, *Enllà*, Barcelona, Tipografia «L'Avenç», 1906, es conserva a l'Arxiu Museu Víctor Català de l'Escala. El mateix any els dos escriptors es veuen per primera vegada. El poeta rebia amb freqüència diverses visites a la seva casa de Sant Gervasi, però no Caterina Albert. Jordi Castellanos, sobre aquest fet, explica: «En entrar a la vida cultural, havia trobat l'ajut de dos crítics, Josep Yxart i Joan Sardà. Després era ell qui encoratjava els joves que passaven en corrua pel seu despatx, des d'Eugeni d'Ors a Enric de Fuentes, J. Pérez-Jorba, J.M. de Sucre, J. Puig i Ferrer. En altres casos, però, la seva relació va ser epistolar, com amb Víctor Català i Carles Rahola. El seu epistolari és una peça essencial de la seva obra»; vg. J. CASTELLANOS, «Joan Maragall. La paraula il·luminada», Barcelona, Zahorí de Ideas - Acción Cultural Española, 2011, s/p. El fet que Víctor Català fos una dona segur que hi va influir.

17 Carta de Caterina Albert a Joan Maragall del 23 de desembre de 1902, dins V. CATALÀ, *Obres completes*, *op. cit.*, p. 1786.

Jo bé comprenc que en cas de no ésser tanta la seva potència artística pogués vacil·lar la delicadesa del seu sexe davant del públic; però vostè ja no pot escollir: vostè és una presa del seu geni, i la sobirania d'aquest la faria més malaurada negant-se que entregant-se.¹⁸

I continua:

Altrament no em diga ni em tinga per mestre, que no ho sóc, sinó un que com vostè peregrina pel camí infinit de la llum. Siguem-hi bons companys, ja que hem tingut la sort de trobar-nos; que per mi ho ha sigut el que el meu treball hagi pogut interessar-la, i per vostè pot ser-ho el poder acudir en qualsevulla ocasió al bon efecte d'un amic més.¹⁹

En aquesta carta, Maragall demana a l'escriptora que continuï adreçant-s'hi com a Víctor Català, perquè així podran parlar amb «més desembaràs de company a company, i perquè l'arrogant pseudònim ha entrat ja fa temps en els meus afectes».²⁰ En aquell moment, no era habitual que una escriptora i un escriptor s'escriuissin per parlar de la seva obra literària. El poeta també té correspondència amb Carme Karr, però els altres corresponents femenins o són família o persones desconegudes.

Estètica literària, creació

Entre 1903 i 1905, sobretot, Maragall i Víctor Català parlen de la creació literària, com la viu cadascú, dels llibres llegits, de les influències literàries, dels seus poemes, del periodisme, de les obres que publiquen, dels viatges que fan.... Respecte a la creació literària, el 12 de gener de 1903, Caterina Albert es pronuncia de la manera següent:

L'obra és per l'autor objecte de culte i de turment venturós mentres no està acabada, mentres s'ha d'esprémer lo millor de la vida per a donar-li vida, però, una vegada acomplert lo deslliurament, lo neguit s'esfuma com lo record d'un somni i l'obra devé quelcom estrany a son origen. Potser no li passa a tothom que escriu lo mateix, però a mi, que no tinc memòria i que al cap d'una setmana de feta me seria impossible recitar una ratlla, sí que em passa això. Tantost donat quelcom al públic, perd per a mi tot valor de cosa pròpia, me sembla que me'n quedo desencarregat, i lo que després puga succeir-li no m'inspira més que una gran curiositat... literària. I, ja que és així en realitat, ¿quina falla fa que, a propòsit d'*aquella cosa* que ens és quasi estrangera surti a rel·luir lo sexe, el nom, totes aquelles particularitats que res tenen que veure amb la cosa en si [...]?

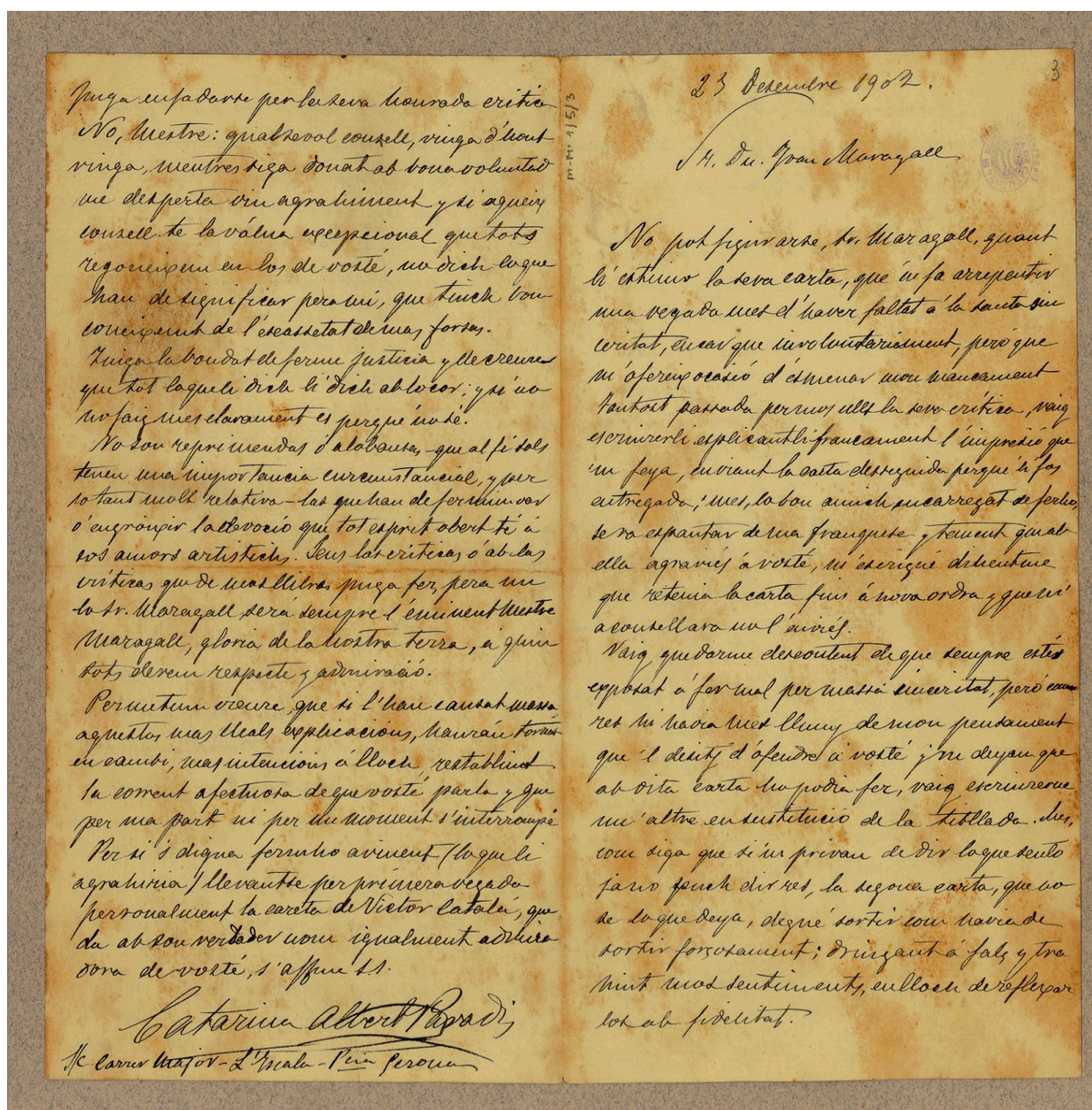
²¹

18 Carta de Joan Maragall a Víctor Català del 29 de desembre de 1902, *op. cit.*, p. 939.

19 *Ibid.*

20 *Ibid.*, p. 938.

21 Carta de Caterina Albert a Joan Maragall del 12 de gener de 1903, *op. cit.*, p. 1787.

Carta de Víctor Català a Joan Maragall, de 23 de desembre de 1902
Arxiu Joan Maragall, mrgll-Mss. 1-5-3

Víctor Català viu la creació literària com «un turment venturós», i li ho revelarà més endavant, el 19 de febrer de 1903:

A l'escriure, hi poso tot mon braó, esperonat per la intranquil·litat, i em sembla que encara ho deixo tot fluix i descolorit. És sols més tard, quan los altres m'ho diuen i repeteixen, quan me dono compte de què, potser si,

he carregat massa la mà, mes de moment no penso sinó en buidar l'energia que, impotent per a variar lo curs dels successos reals, s'esbrava dirigint a son grat los successos fingits.²²

Segons Jordi Castellanos, aquest és un «sistema de manipular la realitat que té molt a veure amb allò que Casellas anomenava “realitat accentuada”». I ho remarca: «No ens ha d'estranyar que Víctor Català faci declaracions d'eclecticisme: no mancaria sinó. Un artista pot veure el món i les coses com vulgui».²³ Víctor Català manifesta quina és la seva visió respecte a «l'art» a l'entrevista que Tomàs Garcés li va fer l'agost de 1926 per a la *Revista de Catalunya*:

Crec elemental advocar per la independència de l'art. Gràcies a aquesta independència he pogut ser fidel a la meua vocació, que tothom hauria volgut intervenir. No reconec altra norma que la del bon gust, ni altra immoralitat que la de la inutilitat. L'obra mal feta és, per això mateix, també, l'obra immoral.²⁴

I sobre la correspondència que va mantenir amb Joan Maragall, diu:

Les nostres cartes eren una contínua disputa sobre temes d'estètica literària. Ell era depurat i jo turbulenta. Això el feria. En el fons jo era una derivació de la seva doctrina. Una mena d'última conseqüència davant la qual ell reculava. Es declarava enamorat de tot, però no n'era. De mi l'esfereïa el que en deia la meua «pietat oriental», que és, sembla, una pietat que no plany el dolor.²⁵

Lectures i viatges

Sobre els llibres considerats «importants», el 2 de febrer de 1903, Maragall deia a Víctor Català: «En quant a llibres, jo crec que les grans deixes dels segles són els millors, perquè el temps els ha posat a prova». I especificava que «quant als catalans, jo crec que les nostres velles cròniques (sobretot les de Jaume I i Muntaner) i Ramon Llull tenen el millor esperit de la nostra llengua».²⁶

Víctor Català li respondrà el 19 de febrer de 1903 que ha «llegit relativament poc i sens ordre ni selecció (llibres moderns, com vostè suposa molt bé, dels que eixien al dia, i quatre traduccions vulgars d'obres cridaneres, però estudiar amb formalitat quelcom, mai».²⁷ Caterina Albert setmanalment rebia llibres i revistes de mà del llibreter figuerenc Francesc Presas. A la casa pairal tenia una biblioteca on no faltava de res.

22 Carta de Caterina Albert a Joan Maragall del 19 de febrer de 1903, *op. cit.*, p. 1789.

23 J. CASTELLANOS, *op. cit.*, p. 26.

24 T. GARCÉS, «Conversa amb Víctor Català», *op. cit.*, p. 126-134.

25 *Ibid.*

26 Carta de Joan Maragall a Víctor Català del 2 de febrer de 1903, dins OC I, p. 940.

27 Carta de Caterina Albert a Joan Maragall, del 19 de febrer de 1903, dins V. CATALÀ, *op. cit.*, p. 1789.

A l'epistolari, veiem que tant per a Joan Maragall com per a Víctor Català, la influència dels autors russos ha estat molt important. A través de *La Renaixensa* van poder tenir accés a aquests autors: Gorki, Tolstoi, Turguènev, Txékhov, Korolenko... A propòsit d'aquest tema, el 10 de febrer de 1904, Maragall dirà:

Bé comprenc que s'avingui tant amb els novel·listes russos: vostè mateix en té la intensa sobrietat, una mena de fatalisme, i el sentiment de la vida agut fins el dolor. A mi em plauen també moltíssim, però el meu novel·lista és Dickens (i això que no sóc prou fort en anglès per llegir-lo en son màgic estil).²⁸

Gràcies a aquest epistolari també sabem quins viatges van fer tots dos interlocutors. Víctor Català, el 3 de febrer de 1904, explica que ha estat un mes a Itàlia, on ha visitat Roma, Nàpols, Venècia, Florència, Milà, Torí, Gènova i Pisa. També diu haver estat a París, Brussel·les i Ginebra.

Les dedicatòries, els llibres

A l'Arxiu Joan Maragall es conserven els llibres *El Cant dels mesos*, *Drames rurals*, *Ombrívols*, *Llibre Blanc*,²⁹ *Solitud* i *Caires vius*. Excepte el primer, tots tenen una dedicatòria de Víctor Català,³⁰ 4 *Monòlegs*, però, no hi és.

D'altra banda, a l'Arxiu Museu Víctor Català de l'Escala es conserven *Enllà* i *Seqüències*, amb dedicatòria de Joan Maragall. A *Seqüències*, hi trobem: «À Víctor Català. Son amich que l'admira. J. Maragall».

El 1911, quan surt a la llum *Seqüències*, el darrer llibre de Maragall, Víctor Català escriu l'última lletra al poeta en rebre el poemari. Des del 1907 no s'havien escrit, segons la correspondència conservada. Entusiasmada, li diu:

Mercès, Mestre, grans mercès per son darrer present. Cada llibre de V. desvetlla en mi una altíssima emoció, me deixa un solc en l'ànima. Diferències de temperament, diversitat de visions, que sembla haurien d'enterbolir-me aquella, d'amossar la rella de ses concepcions, privant-les de penetrar en mi, s'esborren al girant de la primera plana i el rendiment me pren de seguida. Canta el poeta, canta el rossinyol humà, i, com la santa de la llegenda – ¿qui no la sent niar en son si, la santedat, quan canta un poeta? –, jo m'estaria les tres centúries en èxtasi, escoltant, escoltant...³¹

28 Carta de Joan Maragall a Caterina Albert, del 10 de febrer de 1904 dins OC I, p. 948.

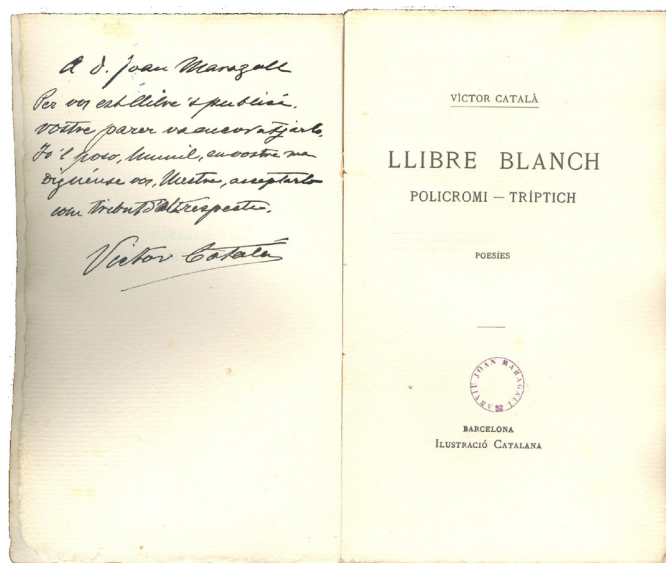
29 Del *Llibre Blanc* se'n conserva el manuscrit a l'AJM.

30 Vg. les dedicatòries dins I. MORETA, *op. cit.*

31 Carta de Caterina Albert a Joan Maragall de l'1 de febrer de 1911, dins V. CATALÀ, *op. cit.*, p. 1809.

Més d'una vegada, a la correspondència, l'escriptora confessa que especialment està contenta d'haver publicat *Drames rurals* perquè, gràcies a aquest llibre, ha pogut mantenir correspondència amb el poeta. Contínuament li mostra la seva admiració, i respecta el posicionament estètic de Maragall pel que fa a la narrativa. A ell, li confia el manuscrit d'*El llibre blanc* per saber-ne la seva opinió i projecta la imatge d'«escriptora aficionada».

Portada de *Llibre blanc* amb dedicatòria autògrafa de Víctor Català a Joan Maragall. Arxiu Joan Maragall, mrgll-JMG 918

Pel que fa a la narrativa, Víctor Català es distancia del ruralisme idíl·lic de la Renaixença. Joan Maragall, en el pròleg que escriu per a la traducció al castellà de la novel·la *Per la vida*, de Josep Pous i Pagès (traducció d'A. Quintana), publicada per E. Domènech el 1911, la inclou dins l'escola empordanesa:

Se caracteriza esta escuela, en cuanto a espíritu, por su naturalismo algo violento y propenso a lo trágico; en cuanto a asuntos, por su ruralismo; y en cuanto a estilo, por su claridad y energía plástica. En esta definición de la escuela puede comprenderse así a Joaquín Ruyra, que la templa dulcemente con su visión de encantado de la Naturaleza y su imaginación propensa a lo fantástico-popular, como a Víctor Catalá, que está en el otro extremo, por su crudeza grandiosa e inclinación trágica, como a Mariano Vayreda, de un naturalismo más idílico, como a José Pous i Pagés, el más genuinamente ampurdanés de todos ellos.³²

Joan Maragall és un dels «herois» de Víctor Català, com l'escriptora deia al «Qüestionari Proust». Sense Joan Maragall, Narcís Oller, Francesc Matheu i també Àngel Guimerà –només es conserva una carta de l'escriptora cap a Guimerà– no podríem entendre ni explicar Víctor Català.

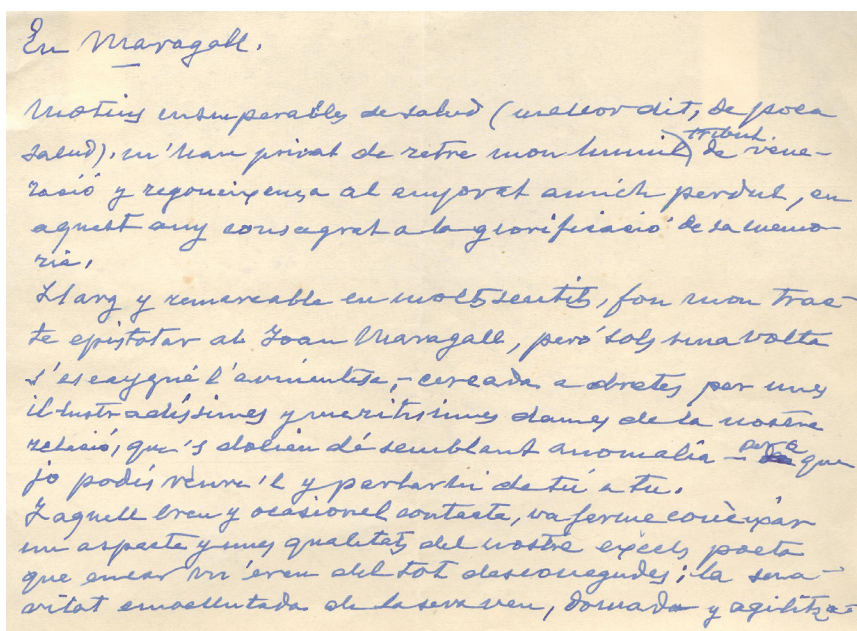
³² J. MARAGALL, «*Per la Vida*. De J. Pous i Pagés», dins J. MARAGALL, *Obres Completes*, vol. II (*Obra castellana*), Barcelona, Selecta, 1960, p. 252.

Els articles que Víctor Català va dedicar a Joan Maragall

Després de la mort de Joan Maragall, el desembre de 1911, van ser diversos els homenatges que es van retre al poeta. Víctor Català va dedicar-li tres articles: el primer, el 10 de juny de 1917, a *Il·lustració Catalana*, és un text que pertany a la sèrie «Encunys» que l'escriptora inicia a la revista de Francesc Matheu i que havien de formar llibre a part, però que van restar inèdits.³³

El segon el publica a *La Veu de Catalunya* el 9 de setembre de 1933 i és una carta adreçada a Manuel Brunet amb motiu de l'emplaçament d'un monument a Maragall.³⁴ El publiquem a continuació perquè no ha estat mai recollit en volum.

Per últim, el tercer apareix en un número extraordinari de *Canigó*, el febrer de 1961. És una altra carta. En aquest cas, està pràcticament tota publicada a l'article d'Ignasi Moreta sobre la correspondència entre Joan Maragall i Víctor Català. El manuscrit de l'article es conserva a l'Arxiu Joan Maragall.³⁵

Primera pàgina del manuscrit d'«En Maragall» de Víctor Català
Arxiu Joan Maragall, mrgll-Arxiu I/3/8, 2

33 V. CATALÀ, «El poeta civil», *Il·lustració catalana*, núm. 731, 10 de juny de 1917. L'edita Núria Nardi, «A propòsit d'«Encunys»», dins Enric PRAT i Pep VILA (eds.), *Actes de les Primeres Jornades d'Estudi sobre la Vida i l'Obra de Caterina Albert i Paradís, «Víctor Català»*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993, op. cit., p. 344-347.

34 V. CATALÀ, «Una lletra de Víctor Català», *La Veu de Catalunya*, núm. 11618, 9 de setembre de 1933, p. 6.

35 V. CATALÀ, «En Maragall», reproduït dins I. MORETA, op. cit., p. 63-64.

Carta de Víctor Català a Manuel Brunet

Una lletra de Víctor Català

Sr. D. Manuel Brunet:
Barcelona.

Molt senyor meu: Estant els vostres articles sobre el monument a Maragall destinats, si no m'erro, a remoure l'opinió [de] despertar nombrosos tornaveus, no restareu sorprès, segurament, en rebre aquestes ratlles.

Com a devot del nostre poeta i ensems com a coneixedor d'Empúries, no puc per menys d'aplaudir la vostra idea d'emplaçar el monument prop de la desenterrada ciutat dels fòcio-massiliotes.

És clar que essent com és En Maragall un poeta d'esperit amplament català, sense lligams localistes, el pedró commemoratiu de la seva glòria escauria en qualsevol indret de Catalunya, però donada la seva textura intel·lectual i el seu gust literari, cap, al meu entendre, tan encertat com el que ha assenyalat la vostra intuïció. Un viatger lúcid i de gran cultura, que ha recorregut mig món i l'ha recorregut amb el cor i els ulls oberts de bat a bat, ens deia que la badia emporitana, clara, neta, simètrica com una conquilla de nacre, era exactament igual a la badia d'Atenes. ¿Voleu, doncs, res més ben trobat que aquesta bellíssima badia per a perpetuar-hi la memòria d'aquest poeta d'ànima i de ment també clares i radiants a la manera negra, serenes sense austeritat, ponderades i dolces com un rajoli de mel daurada, vibrants i en perpetu fadament sota l'encís de la bellesa pura; d'aquest home tot comprensió i somris, tot harmonia i gràcia mediterrània, que sabé infondre a les llunyanes visions del món clàssic, la saborosa exigència i la discreta agudesia del sentit modern?

Així com l'estàtua d'un jurista –En Duràn i Bas, posem per exemple– demanaria a crits els severs andarrons tarragonins, polpa de llei i polseguera de precepte, En Maragall demana el ritme libèrrim i les folles recundants de la mar hel·lènica, sementer de faules meravelloses, trasplantats a la costa empordanesa.

Em sembla veure-hi ja la immòbil vaca orfa de llum sota el sol que crema, grossa, colossal, de monumentalitat robusta i gràcil –una massa feixuga, de contorns disgraciosos, no s'adiria amb l'elegància innata del poeta– encalavada, amb fixeses d'immortalitat, en una esplanada que justament hi ha a l'entrada mateixa de les ruïnes, sobre el vaivé pacífic de les onades, que li farien de màgic espill.

Vist de la mar estant, el monument tindria per fons les innúmeres crestes rosses de les mortes construccions d'Empori: vist des d'Empori, tindria per fons el blau transparent del Golf; vist per migdia, l'antic illot de Sant Martí, la Paleòpolis estada –lloc on prengueren terra els fòcio-massiliotes– i, darrera d'ella, les remotes muntanyes, límit de la pàtria; i vist del Nord, l'estesa, continent endins, de les necròpolis on foren soterrats aquells grans forjadors d'històries i de quimeres... Quin conjunt de somni ! I, quina entrada tan superba a la ciutat ! Ni els mateixos fundadors no l'haurien concebuda millor.

Jo us felicito, doncs, per la vostra magnífica idea, que ompliria dos grans fins a la vegada, i sols desitjo que vós, que amb tant d'enginy va fer ja desembarcar els grecs a Empúries, aconseguís ara fer-hi fondejar per sempre més, la «Vaca cega» d'En Maragall.

Rebut el 14 d'octubre de 2015
Acceptat el 26 de novembre de 2015